

Republika Srbija
VRHOVNI KASACIONI SUD
Rev2 687/2012
27.12.2012. godina
Beograd

U IME NARODA

Vrhovni kasacioni sud, u veću sastavljenom od sudija: Vesne Popović, predsednika veća, Milomira Nikolića i Lidije Đukić, članova veća, u parnici tužilje-protivtužene dr V.K. iz R., čiji je punomoćnik I.M., advokat iz B., protiv tuženog-protivtužioca I.z.o. V. iz S.K., koga zastupa punomoćnik D.P., advokat iz N.S. i tuženog prof.dr.M.E., koga zastupa punomoćnik R.J., advokat iz N.S., radi diskriminacije i naknade štete, odlučujući o revizijama tužilje i tuženog-protivtužioca I.z.o. V., izjavljenim protiv presude Apelacionog suda u Novom Sadu Gž1 2261/11 od 30.03.2012. godine, u sednici održanoj 27.12.2012. godine, doneo je

P R E S U D U

ODBIJAJU SE kao neosnovane revizije tužilje i tuženog-protivtužioca I.z.o. V., izjavljene protiv presude Apelacionog suda u Novom Sadu Gž1 2261/11 od 30.03.2012. godine.

O b r a z l o ž e n j e

Presudom Osnovnog suda u Novom Sadu P1 547/2010 od 14.06.2011. godine, delimično je usvojen tužbeni zahtev tužilje i utvrđeno da su tuženi i prof. dr. M.E. prema tužilji dr V.K. diskriminatorски postupali u periodu od oko dve godine. Stavom drugim izreke, obavezani su tuženi da tužilji solidarno naknade nematerijalnu štetu i to po osnovu pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede prava ličnosti u iznosu od 200.000,00 dinara i povrede časti i ugleda u iznosu od 200.000,00 dinara odnosno da joj naknade ukupno 400.000,00 dinara sa zakonskom zateznom kamatom od 14.06.2011. godine kao dana presuđenja do isplate. Stavom trećim izreke, odbijen je tužbeni zahtev tužilje da joj tuženi solidarno naknade nematerijalnu štetu preko dosuđenog iznosa od 400.000,00 dinara pa do traženog iznosa od 7.000.000,00 dinara i to na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede prava ličnosti i povrede časti i ugleda, pretrpljenih duševnih bolova zbog uznemiravanja, psihološkog zlostavljanja, koji su uzrokovali mentalnu psihosomatsku patnju i strah, kao i za pretrpljenu diskriminaciju i stavljanje u nepovoljni položaj u oblasti rada u pravu na stručno usavršavanje i napredovanje u službi, u pravu na jednaku naknadu za rad, pravu na odmor i slobodne dane i zadovoljavajuće uslove rada kao i zahtev za naknadu štete zbog neiskorišćenih slobodnih dana u iznosu od 100.000,00 dinara sa zakonskom zateznom kamatom od presuđenja do isplate. Stavom četvrtim izreke, obavezani su tuženi da tužilji solidarno naknade troškove parničnog postupka. Stavom petim izreke, delimično je usvojen protivtužbeni zahtev I.z.o. i obavezana tužena-protivtužilja da I.z.o.V. isplati 1.048.879,84 dinara sa zakonskom zateznom kamatom počev od 20.11.2009. godine do isplate. Stavom šestim izreke, odbijen je protivtužbeni zahtev preko dosuđenih iznosa. Stavom sedmim izreke obavezana je tužilja-protivtužena da naknadi troškove parničnog postupka od 208.088,00 dinara.

Presudom Apelacionog suda u Novom Sadu Gž1 2261/11 od 30.03.2012. godine preinačena je prvostepena presuda u usvajajućem delu protivtužbenog zahteva tako što je taj zahtev, kao i zahtev za naknadu parničnih troškova odbijen, a u preostalom delu žalbe parničnih stranaka odbijene i prvostepena presuda potvrđena.

Protiv pravnosnažne presude donesene u drugom stepenu tužilja i tuženi-protivtužilac su izjavili revizije zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primene materijalnog prava.

Ispitajući pravilnost pobijane presude u smislu člana 399. ZPP, Vrhovni kasacioni sud je našao da su revizije neosnovane.

U postupku nije učinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka iz člana 361. stav 2. tačka 9. ZPP na koju Vrhovni kasacioni sud pazi po službenoj dužnosti a ni povreda iz tačke 12. citirane zakonske odredbe na koju se u reviziji ukazuje, jer pobijana presuda sadrži jasne i neprotivurečne razloge o odlučnim činjenicama i može se sa sigurnošću ispitati.

Prema utvrđenom činjeničnom stanju, tužilja je kod tuženog zasnovala radni odnos na neodređeno vreme počev od 25.06.2001. godine na radnom mestu lekara na specijalizaciji iz radiologije. Magistarske studije na M.f. u N.S. upisala je 1999. godine. Odlukom M.f. njena teza je prihvaćena jer je bila u vezi sa naučnim projektom I.z.o. V. ali je u proleće 2006. godine ovde tuženi prof. dr. M.E., koji je inače bio jedan od mentora tužilje, obavestio tužilju da je projekat I. završen, zbog čega ne može završiti magistarsku tezu. Tuženi I. je snosio troškove magistarskih studija tužilje jer su one bile predviđene planom stručnog usavršavanja ali tužilja nije izradila ni odbranila magistarsku tezu. Međutim, i bez odbrane teze uspela je da se upiše na treću godinu doktorskih studija iz radiologije na M.f. u K. Troškove ovih studija je sama snosila, izradila je doktorski rad ali ga nije odbranila. Sa

tuženim je 21.11.2005. godine zaključila ugovor o uređivanju međusobnih prava, obaveza i odgovornosti za obavljanje poslova lekar na specijalizaciji iz radiologije u O.z.v.t. Z.z.r.t. Ovim ugovorom regulisano je, između ostalog, da je poslodavac dužan da zaposlenom omogući doškolovanje, specijalizaciju, postdiplomske studije i drugo stručno usavršavanje kada to zahteva potreba procesa rada u skladu sa planom i programom rada za tekuću godinu, te da je zaposleni dužan da ostane na radu kod poslodavca 10 godina, računajući od dana završenog stručnog usavršavanja. Ukoliko zaposlenom prestane radni odnos pre isteka roka od 10 godina dužan je da poslodavcu refundira sredstva uložena u stručno usavršavanje, kao i naknadu zarade koja mu je isplaćena za vreme koje u toku usavršavanja nije proveo kod poslodavca. Tužilja je položila specijalistički ispit 29.01.2007. godine nakon čega je sa tuženim zaključila aneks ugovora broj 1 o uređivanju međusobnih prava, obaveza i odgovornosti prema kome je obavljala poslove lekara specijaliste radiologa na O.l.b. u Z.z.r.t.

Tuženi prof. dr. M.E. je od decembra 2006. godine upravnik Z.z.r.t. U postupku pred nižestepenim sudovima utvrđena je organizacija rada u ovom zavodu prema kojoj lekar koji završi dežurstvo odlazi na slobodan dan. Praksa je da se posle prvog i drugog dežurstva koristi po jedan slobodan dan a posle trećeg dežurstva dva slobodna dana. Po završenom dežurstvu, tuženi prof. dr. M.E. bi odlučivao ko će i kada koristiti slobodne dane. Pri tome je prednost davao drugim doktorima pa tek ako bi oni odbili odlučivao da ih može koristiti tužilja. Međutim, kada bi tužilja tražila slobodne dane tuženi je odbijao povišenim tonom. Zbog toga je tužilja na poslu provodila više od 30 časova rada. U postupku pred nižestepenim sudovima utvrđen je broj neiskorišćenih slobodnih dana. Takođe je utvrđen i broj pacijenata, kontrolni pregledi i aktivnosti koje su tužilja ali i ostali doktori ostvarili u radiološkoj ambulanti zavoda. Prema evidenciji tuženog tužilja je imala najveći procenat aktivnosti i najveći broj pacijenata kod kojih je uradila prvi, kao i kontrolni pregled u radiološkoj ambulanti zavoda.

Kod tuženog je uveden dopunski rad u periodu od 22.marta do juna 2009. godine. Tužilja se prijavila za ovaj rad ali u njega nije bila uključena sve dok se nije obratila direktoru instituta.

Tužilja se dva puta obraćala direktoru I. ukazujući na ponašanje tuženog prof. dr. M.E., ali direktor nije preduzeo u tom pravcu nikakve mere.

Zbog navedenog ponašanja i opšteg okruženja u ovoj bolnici tužilja je 04.09.2009. godine podnela zahtev za sporazumni prestanak radnog odnosa ili ukoliko ga tuženi ne prihvati, daje otkaz u smislu čl. 178. stav 3. Zakona o radu. Tuženi je obavestio tužilju da ne prihvata sporazumni prestanak radnog odnosa i uzima na znanje da je tužilja dala otkaz, o čemu nije doneo posebno rešenje. Tužilja se zatim zaposlila u P. u K.c. C.G. na K.z.o. i r. na radnom mestu lekar radioterapeut.

Kod ovako utvrđenog činjeničnog stanja, pravilno su nižestepeni sudovi primenili materijalno pravo kada su delimično usvojili tužbeni zahtev i odbili protivtužbeni zahtev.

Predmet tužbenog zahteva je naknada štete za pretrpljene duševne bolove zbog povrede prava ličnosti i povrede časti i ugleda, pretrpljenih duševnih bolova, zbog uznemiravanja, psihološkog zlostavljanja, koji su uzrokovali mentalnu psihosomatsku patnju i strah kao i za pretrpljenu diskriminaciju i stavljanje u nepovoljni položaj u oblasti rada u pravu na stručno usavršavanje i napredovanje u službi, u pravu na jednaku naknadu za rad, pravu na odmor i slobodne dane i zadovoljavajuće uslove rada kao i zahtev za naknadu štete zbog neiskorišćenih slobodnih dana.

Nematerijalna šteta koju je tužilja u ovom slučaju pretrpela ogleda se, kako su to pravilno zaključili nižestepeni sudovi u povredi časti i ugleda i prava ličnosti, što zajedno, po oceni Vrhovnog kasacionog suda, predstavlja povredu dostojanstva na rad. Ovi vidovi nematerijalne štete u sebi konzumiraju štetu na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog uznemiravanja, psihološkog zlostavljanja, koji su uzrokovali mentalnu psihosomatsku patnju i strah kao i za pretrpljenu diskriminaciju i stavljanje u nepovoljni položaj u oblasti rada.

Ostali deo tužbenog zahteva (uskraćivanje prava na korišćenje godišnjeg odmora i slobodnih dana koji za posledicu imaju gubitak zarade) predstavlja materijalnu štetu, a ne vidove nematerijalne štete zbog čega je zahtev tužilje u tom delu odbijen.

Prilikom odlučivanja o zahtevu za naknadu nematerijalne štete, nižestepeni sudovi su, suprotno revizijskim navodima, doneli pravilnu odluku.

Zabrana diskriminacije propisana je pre svega Ustavom, a bliže je regulisana Zakonom o zabrani diskriminacije i Zakonom o radu.

Prema čl. 16. stav 1. Zakona o zabrani diskriminacije zabranjena je diskriminacija u oblasti rada, odnosno narušavanje jednakih mogućnosti za zasnivanje radnog odnosa ili uživanje pod jednakim uslovima svih prava u oblasti rada, kao što su pravo na rad, na slobodan izbor zaposlenja, na napredovanje u službi, na stručno usavršavanje i profesionalnu rehabilitaciju, na jednaku naknadu za rad i jednake vrednosti, na pravične i zadovoljavajuće uslove rada, na odmor, na obrazovanje i stupanje u sindikat, kao i na zaštitu od nezaposlenosti. Zaštitu od diskriminacije iz stava 1. ovog člana uživa lice u radnom odnosu, lice koje obavlja privremene i povremene poslove ili poslove po ugovoru o delu ili drugom ugovoru, lice na dopunskom radu, lice koje obavlja javnu funkciju, pripadnik vojske, lice koje traži posao, student i učenik na praksi, lice na stručnom osposobljavanju i usavršavanju bez zasnivanja radnog odnosa, volonter i svako drugo lice koje po bilo kom osnovu učestvuje u radu.

Prema Zakonu o radu zabrana diskriminacije regulisana je članovima 18-20. Po članu 21. istog zakona zabranjena je uznemiravanje što je u smislu ovog zakona svako neželjeno ponašanje uzrokovano nekim od

zadržano je uzeti u obzir što je u smislu ovog zakona svako neželjeno ponašanje uzrokovano nekim od osnova iz čl. 18. ovog zakona koje ima za cilj ili predstavlja povredu dostojanstva lica koje traži zaposlenje, kao i zaposlenog, a koje izaziva strah ili stvara neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Osnovna karakteristika diskriminacije jeste nejednako postupanje u odnosu na druga lica u istoj ili sličnoj situaciji. Ovakvo postupanje se u ovom slučaju ogleda u uskraćivanju tužilje u korišćenju slobodnih dana, samim tim i u pravu na korišćenje prava na odmor, dodeljivanjem većeg broja pacijenata, isključivanjem iz dopunskog rada, onemogućavanjem tužilje da iznese svoje mišljenje na jutarnjim sastancima odnosno prekidanje tužilje u svom izlaganju, obraćanje uz viku, pretnju, omalovažavanje pred kolegama i pacijentima i neprihvatljivom neverbalnom komunikacijom (unošenjem u lice i mahanjem rukama i papirima tužilji ispred lica). Navedene radnje tuženih su pravilno, i po oceni Vrhovnog kasacionog suda, okvalifikovane kao diskriminatorско ponašanje prema tužilji. Zbog toga ona na osnovu čl. 43. Zakona o zabrani diskriminacije ima pravo na naknadu štete. Imajući u vidu sve izložene okolnosti slučaja, visina ove štete pravilno je odmerena na osnovu kriterijuma iz čl. 200. ZOO. Kada je tužbeni zahtev delimično odbijen, nižestepeni sudovi su vodili računa o značaju povređenog dobra i cilju kome ova naknada služi i o tome da se ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom (da predstavlja satisfakciju) i društvenom svrhom (odsustvo komercijalnih i lukrativnih motiva).

Suprotno revizijskim navodima tužilje, na visinu ovako pretrpljene štete zbog diskriminatorског ponašanja tuženih ne utiče okolnost dugog, po navodima tužilje, vođenja postupka.

U odnosu na deo zahteva koji se odnosi na pravo na stručno usavršavanje, pravilno su nižestepeni sudovi zaključili da tuženi u pogledu ovog prava nije postupao diskriminatorско prema tužilji jer I. nije nijednom lekaru platio troškove doktorskih studija na Medicinskom fakultetu nekog Univerziteta u Republici Srbiji.

Tužilja nije dokazala visinu materijalne štete (zbog neiskorišćenih slobodnih dana), zbog čega je ovaj deo tužbenog zahteva odbijen pravilnom primenom pravila o teretu dokazivanja.

Suprotno revizijskim navodima tuženog Instituta, u postupku utvrđivanja diskriminacije nije potrebno veštačenje. Veštačenje se izvodi kada je o nekom problemu potrebno znanje kojim sud ne raspolaže. Na osnovu izvedenih dokaza (saslušanje stranaka, svedoka) sud može da proceni i utvrdi da li se u identičnim situacijama nejednako postupa.

Pravilno je odlučeno i o protivtužbenom zahtevu (kojim je tuženi tražio da se obaveže tužilja da im nadoknadi troškove koje je institut imao vezano za stručno usavršavanje tužilje jer na radu nije provela 10 godina).

Prema čl. 178. stav 3. Zakona o radu ako zaposleni otkáže ugovor o radu zbog, od strane poslodavca učinjene povrede obaveza utvrđenih zakonom, opštim aktom i ugovorom o radu, zaposleni ima sva prava iz radnog odnosa, kao u slučaju da mu je nezakonito prestao radni odnos.

U ovom slučaju, utvrđeno je da je poslodavac, ovde tuženi povredio obaveze utvrđene Zakonom o zabrani diskriminacije. Zbog toga je tužilja dala otkaz pa joj na osnovu citirane zakonske odredbe pripadaju prava kao da joj je nezakonito prestao radni odnos. To znači da bi u slučaju poništaja datog otkaza tužilja bila vraćena na rad. Kako je tužiljin rad kod poslodavca onemogućio sam tuženi (utvrđenim diskriminatorским ponašanjem) i zbog takvog ponašanja tuženog (povrede ugovora o radu od strane poslodavca) tužilja dala otkaz, po pravilnom zaključku drugostepenog suda ona nije u obavezi da naknadi troškove koje je tuženi imao na ime njenog stručnog usavršavanja.

Na osnovu čl. 405. stav 1. ZPP, odlučeno je kao u izreci.

Predsednik veća

sudija

Vesna Popović,s.r.